

The purpose of the article is to analyze the essence and content of the social competence of the future specialists in economics, to determine the basic methods of its formation in the process of teaching social and humanitarian disciplines.

During the research were used theoretical and empirical methods that allowed to determine the essence, structure of social competence, to analyze the main approaches and to find out the role of social and humanitarian disciplines in its formation in the process of professional training of the future specialists in economics.

In the article the essence of the concept of “social competence”, which consists in a qualitative degree of socialization of the individual, the availability of a set of social knowledge and skills that enable it to perform its social roles in accordance with its own needs and norms and requirements of society; the ability to solve individual social problems is defined.

The structure of social competence is described. Its main components are cognitive-behavioral (representing as a set of social knowledge, skills and abilities necessary for successful social activity) and motivational-personal.

The main problems of formation of the social competence of the future specialists in economics are defined and analyzed. The main problems are reduction of social and humanitarian component in the content of professional education; minimization of interpersonal communication in the context of informatization of society; lack of communicative skills, low level of communicative culture, etc.

The role of social and humanitarian disciplines in formation of social competence among students of economic specialties is substantiated. The content of educational programs of disciplines of the social and humanitarian cycle is analyzed in relation to its promotion of the formation of social competence.

The advantages of active forms of conducting classes and creative tasks for students in development of social, communicative, professional and other competencies are shown.

Key words: *competency, competence, competence approach, social competence, social competency, communicative competence, structure of social competence, formation of social competence, social and humanitarian training.*

УДК 378.147

Жанна Чернякова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID 000-0003-4547-9388

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/206-220

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті представлено та схарактеризовано структурні компоненти моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін (структурні компоненти моделі представлено: цільовим, організаційно-змістовим, процесуально-діяльним, критеріально-результативним блоками); з'ясовано організаційно-педагогічні умови формування управлінської культури майбутніх педагогів.

***Ключові слова:** управлінська культура студентів-бакалаврів, самостійна робота, організація самостійної роботи студентів-бакалаврів, структурні компоненти, модель формування управлінської культури.*

Постановка проблеми. Модернізація системи вищої освіти в Україні спрямована на забезпечення якості підготовки висококваліфікованого, компетентнісного фахівця відповідно до вимог держави, суспільства, ринку праці, потреб та здібностей особистості, яка навчається. Сьогодення потребує підготовки самостійних ініціативних, відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні економічних, виробничих, соціальних завдань.

Пріоритетним вектором реформування закладів вищої освіти є покращення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, яка є підґрунтям для формування професійної компетентності і передбачає розвиток особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання, приймати управлінські рішення, адаптуватися в динамічному соціальному середовищі.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України, Законі України «Про вищу освіту» тощо наголошується на формуванні культурних цінностей особистості, зростанні інтелектуального та наукового потенціалу країни.

Аналіз актуальних досліджень. Ґрунтовний аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури свідчить про те, що акумульовано потужний досвід з вивчення питання управлінської культури викладача. Низку наукових досліджень присвячено теоретико-методологічним засадам професійно-педагогічної підготовки вчителя (О. Абдуліна, А. Алексюк, В. Безпалько, Н. Кузьміна, М. Луговий, О. Мороз, В. Семиченко, М. Скаткін, Л. Спірін, Л. Хомич, О. Щербаков та ін.); проблемам формування професійної культури вчителя (О. Барабанщиков, Є. Бондаревська, О. Гармаш, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Радул, С. Сисоєва та ін.). У наукових роботах О. Анісімова, Ю. Бабанського, В. Бондара, Ю. Васильєва, П. Керженцева, Ю. Кулюткіна, А. Макаренко, І. Підласого, В. Пікельної, О. Савченко, В. Сухомлинського, Н. Талізіної, Є. Хрикова, Г. Щедровицького, В. Якуніна та ін. проаналізовано управлінські аспекти цього феномену. Питання формування управлінської культури педагогів висвітлено в роботах В. Бондаря, В. Загвязинського, В. Сластьоніна, М. Поташніка, В. Пікельної, Т. Шамової та ін. Проблему управління як цілісного педагогічного процесу розглянуто в наукових дослідженнях В. Андрєєва, Ю. Бабанського, В. Євдокимова, М. Євтуха, О. Коваленко, Н. Кузьміної, А. Міщенко, О. Пехоти, М. Подберезького, В. Сластьоніна, В. Семиченко, Ф. Терегулова та інших.

Метою дослідження є розроблення структурно-функціональної моделі формування управлінської культури майбутніх педагогів;

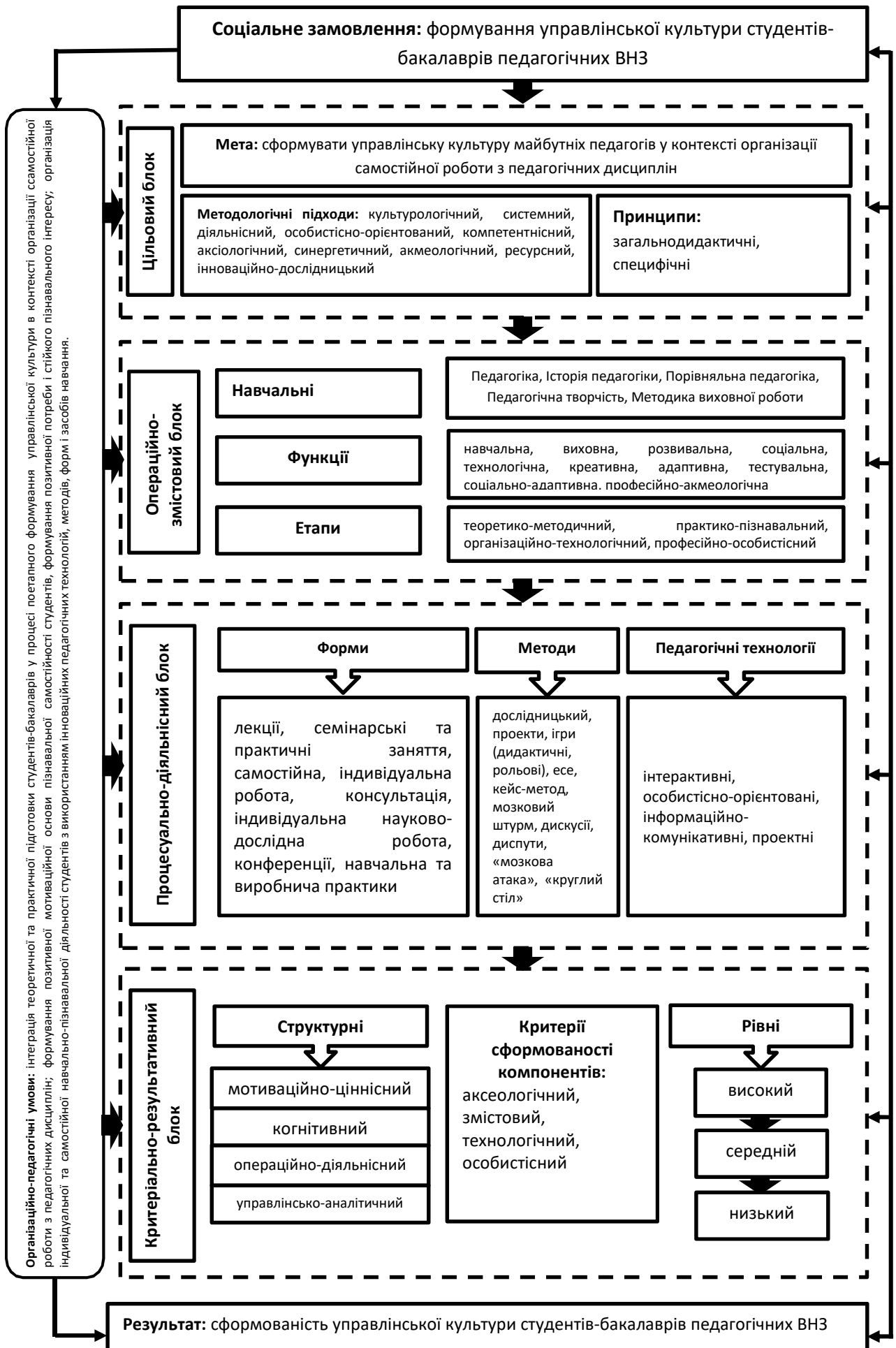
характеристика структурних компонентів моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін; виокремлення організаційно-педагогічних умов формування управлінської культури майбутніх педагогів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження використано сукупність взаємопов'язаних **методів:** загальнонаукових – аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, порівняння для визначення структурних компонентів управлінської культури; конкретнонаукових – структурно-логічний, структурно-функціональний для розроблення моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу та виокремлення організаційно-педагогічних умов формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне узагальнення проблеми формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу зумовлює необхідність визначення понятійного апарату дослідження. Усвідомлення змісту дефініцій «культура», «діяльність», «управління», «управлінська культура» надає можливість трактувати сутність поняття «управлінська культура студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу» як складову професіоналізму представників певного фаху; як сукупність професійних знань, умінь і навичок для здійснення ефективної управлінської діяльності на засадах постійного самовдосконалення; як спосіб творчої самореалізації особистості під час управлінської діяльності; як загальну культуру, духовно-ціннісні орієнтири, моральні й етичні принципи особистості; як мотивацію професійної діяльності [9, 204].

Результатом діяльності викладача вищого навчального закладу є формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вишу, а саме: формування професійно підготовленої та соціально зрілої особистості студента, мотивованого до суспільно-корисної діяльності й особистісного зростання, яке перебуває у прямій залежності від рівня володіння викладачем управлінською культурою. Ефективність педагогічної діяльності викладача характеризується тим, що він не формує знання, вміння та навички студентів, а використовує свій предмет як засіб формування особистості, її творчого мислення, уміння самостійно здобувати нові знання, перебудовувати діяльність у нових умовах.

Теоретичний аналіз проблеми дослідження є підґрунтям для розроблення структурно-функціональної моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін (рис. 1), яка передбачає такі структурні блоки: цільовий, організаційно-змістовий, процесуально-діяльнісний і критеріально-результативний.

Рис. 1. Модель формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу в контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін

- системний підхід розглядає управлінську культуру як певну педагогічну систему та розкриває закономірні зв'язки між окремими її компонентами;

- діяльнісний підхід регламентує процес самостійного виконання навчальних та професійних задач, вирішує проблеми й завдання самостійної роботи, саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації майбутнього фахівця; здійснюється вплив на мотиви та інтереси студента, відбувається опосередкована взаємодія між студентом і викладачем, між студентами;

- особистісно-орієнтований підхід передбачає вплив на свідомість студентів, розвиток навичок та звичок професійно спрямованої самостійної роботи, формування особистісних переконань і мотивів, якими майбутні фахівці будуть керуватися в процесі професійної діяльності протягом життя;

Цільовий блок складається з чітко визначеної мети, методологічних підходів та принципів. Організаційно-змістовий блок визначає систему знань, умінь і навичок з педагогічних дисциплін, функції та етапи формування управлінської культури. Процесуально-діяльнісний блок вміщує форми методи й засоби формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу. Критеріально-результативний блок охоплює структурні компоненти управлінської культури студентів-бакалаврів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та управлінсько-аналітичний, критерії (аксіологічний, змістовий, технологічний, особистісний), показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості управлінської культури студентів-бакалаврів. Результатом є сформованість управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу.

У контексті нашого дослідження схарактеризуємо структурні блоки представленої моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін. Так, цільовий блок містить методологічну та дидактичну основи реалізації моделі, а саме: мету, методологічні підходи й принципи формування управлінської культури майбутніх педагогів. Цільовий блок відповідає за чітку постановку мети і завдань у формуванні управлінської культури майбутніх педагогів.

Методологічна основа відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретно-наукової методології до вивчення проблеми формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу в контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін, а саме:

- культурологічний підхід передбачає створення умов для самовизначення, самореалізації особистості студента в культурі й дає

можливість розглядати управлінську культуру вчителя в контексті його професійно-педагогічної культури;

- компетентнісний підхід надає можливість розглянути управлінську культуру вчителя як сукупність певних компетентностей;

- аксіологічний підхід визначає орієнтацію майбутнього вчителя на загальнолюдські, громадянські, національні та професійні цінності;

- синергетичний підхід дає підстави для розгляду особистості вчителя як складної самоорганізованої біосоціальної системи, якій не можна нав'язувати шляхів її розвитку та яка володіє великими власними можливостями для саморозвитку завдяки відкритій взаємодії з навколишнім світом;

- акмеологічний підхід передбачає орієнтацію вчителя як на особистий акмеорієнтований саморозвиток, так і на здійснення акмеологічного супроводу руху учнів до вершин особистісного розвитку;

- ресурсний підхід передбачає забезпечення умов для найбільш ефективного використання та найбільш повного розвитку внутрішніх і зовнішніх ресурсів кожного студента;

- інноваційно-дослідницький підхід спрямовує студентів на прийняття творчої позиції в професійній діяльності, на необхідність упровадження інноваційних педагогічних технологій в навчально-виховному процесі.

Дидактичну основу моделі складають принципи дидактики вищої школи: загальнодидактичні (науковості, системності й послідовності, доступності, свідомості, активності й самостійності у навчанні, ґрунтовності, наочності, емоційності навчання, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, зв'язку навчання з практичною діяльністю, реаліями життя, принцип індивідуального підходу, принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання) [3 с. 221-228]; та специфічні принципи навчання (єдності наукової і навчальної діяльності кафедр і викладачів, участі студентів у науково-дослідницькій роботі, органічній єдності їх теоретичної і практичної підготовки, урахування особистісних можливостей кожного студента) [7, с. 88-92]; принципи організації самостійної пізнавальної діяльності: здійснення повного циклу пізнавальних дій; взаємопов'язаності практичної діяльності, пізнання та комунікації; поняттєво-концептуалізуючої діяльності; взаємозв'язку пізнавальної діяльності й творчого процесу; переходу особистого знання в соціальне; взаємодії суб'єкта та об'єкта пізнання; функціонування та розвитку системи колективної міжсуб'єктної діяльності пізнання [6, с. 85-92]; принципи побудови самостійної роботи: комплектності, варіативності, активності [1, с. 19]; принципи оцінювання навчальних досягнень студентів: плановості, системності й систематичності, об'єктивності, відкритості й прозорості, економічності, тематичності, врахування індивідуальних можливостей студентів, єдності вимог [3, с. 420] та принципи формування культури самостійної роботи майбутніх учителів: майстерності, інтегративності й

наступності, синергетичності й раціоналізму, персоніфікації й співтворчості, спроможності та продуктивності [5, с. 28-29].

Таким чином, принципи формування культури самостійної роботи студентів-бакалаврів впливають із загальних закономірностей процесу навчання у педагогічному ВНЗ. Вони містять найзагальніші вказівки, правила і норми, необхідні для виявлення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування культури самостійної роботи студентів-бакалаврів, спрямовані на розвиток особистості та індивідуальності студента завдяки продуктивній педагогічній взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Наступний операційно-змістовий блок охоплює систему знань, умінь і навичок з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Педагогічна творчість», «Методика виховної роботи», а також функції (навчальна, виховна, розвивальна, соціальна, технологічна, креативна, адаптивна, тестувальна, соціально-адаптивна, професійно-акмеологічна) та етапи (теоретико-методичний, практико-пізнавальний, організаційно-технологічний, професійно-особистісний) формування управлінської культури студента-бакалавра педагогічного вишу.

Також ми враховували функції фахової підготовки майбутніх учителів у контексті формування культури самостійної роботи з педагогічних дисциплін: навчальну (забезпечує засвоєння системи знань, умінь і навичок та здатність до постійного їх оновлення), виховну (сприяє розвитку культури мислення, почуттів, поведінки, національної самосвідомості та професійно значущих якостей), розвивальна (спрямована на формування творчої особистості), соціальну (сприяє процесу самовдосконалення, оволодіння системою норм і цінностей), технологічну (забезпечує оволодіння способами виробництва наукових знань і реалізації наукових програм), креативну (передбачає формування творчої особистості, здатної до перетворювальної інноваційної діяльності), адаптивну (вбачає швидке пристосування до змін у соціокультурній, економічній, управлінській, організаційній сферах тощо), тестувальну (забезпечує реалізацію об'єктивного контролю досягнень за навчальною і виховною функціями, а також встановлює рівень професійної компетентності та культуровідповідності) [4]; соціально-адаптивну (формує компетентності майбутнього учителя, що розкривають особливості організації педагогічної взаємодії в руслі ідей компетентнісного, діяльнісного, системного та інших підходів) й професійно-акмеологічну (спрямована на професійне зростання та самореалізацію через компетентнісну складову, саморозвиток та взаємодію) [8, с. 21-23].

Теоретико-методичний етап передбачає знання теорії і методології управління; школознавства; концептуальних педагогічних і виховних систем; основ психолого-педагогічних і соціо-гуманітарних наук; науково-методичну підготовку. Практико-пізнавальний етап визначає професійні знання, інтереси й запити; постановку і розв'язання цільових установок;

формування та вдосконалення інтелектуальних, практичних умінь і навичок; творчу спрямованість особистості; саморегуляцію, самовдосконалення, самоосвіту. Організаційно-технологічний етап з'ясовує знання методів, прийомів управлінської діяльності; застосування інноваційних методів і технологій; знання програмного та інформаційно-комунікативного забезпечення; інноваційну, дослідно-експериментальну, наукову діяльність. Професійно-особистісний етап включає індивідуальні професійні здібності; трудовий і спеціальний досвід; ділові, моральні, світоглядні якості особистості; загальнокультурні норми тощо.

Процесуально-діяльнісний блок вміщує форми, методи й педагогічні технології формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вишу, де безпосередньо відбувається реалізація моделі у формі організації аудиторної та позааудиторної самостійної роботи. Аудиторна самостійна робота здійснюється під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, проведення консультацій. В сучасних умовах посилюється методологічна роль лекцій в організації самостійної роботи студентів (висвітлити основні теоретичні підходи до планування й організації самостійної роботи, діагностики її результатів) та функція контролю засвоєння змісту навчального матеріалу через експрес-опитування з конкретної теми, тестовий контроль, опитування у формі гри, міні-бесіди, міні-диспуту, розв'язування завдань, аналіз педагогічних ситуацій тощо [3, с. 269].

До основних видів позааудиторної самостійної роботи студентів належать: підготовка і написання рефератів, доповідей, тез та інших письмових робіт (з правом вибору теми і форми звітності); виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань і домашніх робіт різного характеру (розв'язування задач, добір і вивчення літературних джерел, розроблення і побудова різних схем, моделей, діаграм), виконання курсових проектів і робіт; підготовка до семінарських і практичних занять, участь у конференціях, олімпіадах, конкурсах; дистанційна освіта тощо.

На особливу увагу заслуговує метод проектів, завдяки якому студенти набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань, та який передбачає одночасне поєднання індивідуальної та колективної діяльності, можливість самореалізації, роботу в команді; оцінювання результатів, їх суспільну значущість; можливість бачити результати своєї діяльності; потенціал застосування в процесі роботи над проектом сучасних технологій в освіті; використання всесвітньої мережі Інтернет; використання різноманітних форм взаємодії; перспективи реальної міжпредметної інтеграції; нові горизонти для неформального контролю за рівнем досягнень студентів (таблиця 1).

Таблиця 1

Приклади завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів, спрямованої на формування управлінської культури у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін

Навчальна дисципліна	Завдання для самостійної роботи	Завдання для індивідуальної роботи
Педагогіка	<p>1. Педагогічний процес як система і цілісне явище. Закономірності і принципи педагогічного процесу.</p> <p>2. Актуальні завдання сучасної дидактики.</p> <p>3. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості</p> <p>4. Форми організації навчання.</p> <p>5. Педагогічна діагностика результатів навчально-пізнавальної діяльності</p> <p>6. Поетапне створення індивідуального освітнього проекту.</p>	<p>1. Підготувати індивідуальні науково-дослідні проекти та презентацію на тему: модернізація оцінювання навчальних досягнень учнів; організація гурткової діяльності школярів; позаурочні форми організації навчання; виховні можливості уроку; рольові ігри як засіб формування культури праці; реалізація особистісно-орієнтованого підходу в навчанні тощо.</p>
Історія педагогіки	<p>Робота з першоджерелами: Література для обов'язкового конспектування</p> <p>В. О. Сухомлинський</p> <p>1. Сто порад учителю.</p> <p>2. Розмова з молодим директором школи.</p> <p>3. Методика виховання колективу.</p> <p>1. Макаренко А.С.</p> <p>а) Дисципліна, режим, покарання та заохочення;</p> <p>б) Взаємини, стиль, тон у колективі;</p> <p>в) Операційний план педагогічної роботи трудової комуни імені Ф. Е. Дзержинського.</p>	<p>1. Напишіть есе на тему «Особливості педагогічного гуманізму В. О. Сухомлинського».</p> <p>2. Проаналізуйте твір В. О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям».</p> <p>2. Прочитати книгу (подивитися фільм) «Педагогічна поема» А. С. Макаренко та визначити, які методи виховання було застосовано до вихованців на конкретних прикладах.</p> <p>3. Охарактеризувати технологію виховного впливу на особистість і колектив, яку запропонував А. С. Макаренко.</p>
Порівняльна педагогіка	<p>1. Сучасний стан та перспективи розвитку системи неперервної освіти у провідних розвинених країнах і в Україні.</p> <p>2. Загальні тенденції структурного реформування освітніх систем у провідних розвинених країнах і в Україні.</p>	<p>1. Підготувати проект та презентацію про сучасний стан та розвиток освітньої системи однієї із країн світу.</p>

Педагогічна творчість	<ol style="list-style-type: none"> 1. Технології педагогічної творчості вчителів-новаторів. 2. Технології розвитку творчої особистості 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підготувати навчальний творчий проект. 2. Науково-педагогічне дослідження. Орієнтовані теми: Специфіка роботи з обдарованими дітьми. 2. Моделювання творчих ситуацій у професійній діяльності. 3. Педагогічна креативність спеціалістів в професійній роботі. 4. Впровадження авторських технологій в навчальний процес: за і проти. 5. Специфіка тестових методик на визначення творчих якостей особистості.
Методика виховної роботи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Організація науково-дослідної роботи в ДОЦ, методи педагогічної діагностики (тестування, педагогічне спостереження, анкетування, використання спеціальних методик тощо). 2. 2. Виховні технології в літньому оздоровчому центрі. 	<p>Участь у творчій групі</p> <p>Завдання для творчої групи № 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити склад групи та обрати капітана (командира). 2. Розподілити обов'язки між членами групи. 3. Придумати модель свого міні-загону: назва загону, символ, девіз, промовка, стіннівка і т.д. (закони загону, презентація членів загону і все, що можна придумати для оригінального представлення вашого загону). 4. Провести зустріч – репетицію для успішної презентації. 5. Підготувати завдання для творчої групи на семінарське заняття.

У нашому дослідженні представлено наступні педагогічні технології: проектна, ігрова, особистісно орієнтована, інформаційно-комунікативна. Методика впровадження проектної технології передбачає створення відповідної проблемної ситуації під час вирішення якої студенти, оволодівши певною сукупністю академічних знань, здатні засобами проектної діяльності показати як теоретичний бік розв'язання поставленої задачі, так і можливості практичного застосування отриманих результатів.

Критеріально-результативний блок охоплює структурні компоненти управлінської культури студентів-бакалаврів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та управлінсько-аналітичний, критерії (аксіологічний, змістовий, технологічний, особистісний), показники та рівні (низький, середній, високий) сформованості управлінської культури

студента-бакалавра педагогічного вишу. Результатом є сформованість управлінської культури студента-бакалавра педагогічного вищого навчального закладу.

Так, мотиваційно-ціннісний компонент відображає систему мотивів і ціннісних орієнтацій студентів на досягнення успіху у діяльності, пов'язаній з формуванням управлінської культури та безпосередньо в управлінській діяльності. Основними мотивами, що лежать в основі формування управлінської культури студентів-бакалаврів, визначено такі: ставлення до педагогічної діяльності в цілому та управлінської діяльності, зокрема як до цінностей; прагнення зайняти в професійній діяльності та інших сферах життєдіяльності позицію лідера; інтерес і бажання реалізовувати свої знання, досвід у професійно-педагогічній діяльності творчого характеру; прагнення вдосконалювати свою професійно-педагогічну компетентність; професійні наміри як перспективу самоствердження, самореалізації [2].

Когнітивний компонент характеризує наявність у студентів професійно орієнтованих знань, необхідних для здійснення управлінських функцій та творчого підходу до розв'язання управлінських завдань; передбачає сформованість спеціальних знань, необхідних майбутньому вчителю для здійснення своїх менеджерських функцій, до яких віднесено знання основних положень теорії педагогіки та управління навчально-виховним процесом; основ організаторської діяльності; методики роботи класного керівника; способів здійснення педагогічної комунікації; алгоритму прийняття управлінського рішення; методики діагностики особистісних якостей і можливостей учнів тощо.

Операційно-діяльнісний компонент відображає наявність у студентів прогностично-діагностичних, комунікативних, організаційно-регулятивних та контрольних-корегувальних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійного управління; охоплює необхідні для здійснення професійної діяльності практичні вміння й навички, тобто забезпечує взаємозв'язок теорії та практики, формування окремих компетенцій (інтелектуально-творчої, дієво-творчої, організаційно-комунікативної, регулятивної).

Управлінсько-аналітичний компонент характеризує наявність у студентів комунікативних та організаторських здібностей, лідерських якостей та здатності до прийняття управлінських рішень для ефективного здійснення професійної діяльності.

Критеріями сформованості управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічних ВНЗ виділено наступні: аксіологічний, змістовий, технологічний та особистісний. Показниками аксіологічного критерію є цінності і мотиви успіху студентів до навчання у вищому навчальному закладі, мотивація на досягнення успіху в діяльності, пов'язаній з формуванням культури управління та безпосередньо в управлінській діяльності. Показниками змістового критерію є ґрунтовність професійно

орієнтованих знань, необхідних майбутньому педагогу для здійснення управлінської діяльності. Показниками технологічного критерію є наявність у студентів прогностично-діагностичних, комунікативних, організаційно-регулятивних і контрольо-корегувальних умінь, необхідних для здійснення ефективної управлінської діяльності. Показниками особистісного критерію є бажання здійснювати організаційну діяльність та спілкуватися з людьми, прагнення бути лідером у колективі, здатність приймати інноваційні рішення для ефективної управлінської діяльності.

Визначено наступні рівні сформованості управлінської культури майбутніх педагогів: високий рівень характеризується яскраво вираженими цінностями і мотивами успіху до навчання у вищому навчальному закладі, чітко вираженою мотивацією на досягнення успіху в діяльності, пов'язаній з формуванням культури управління та безпосередньо в управлінській діяльності; наявністю у студентів міцних, глибоких і дієвих професійно-орієнтованих знань, необхідних для здійснення управлінської діяльності; чітко сформованими прогностично-діагностичними, комунікативними, організаційно-регулятивними і контрольо-корегувальними вміннями щодо здійснення управлінської діяльності; яскраво вираженим бажанням здійснювати організаційну діяльність та спілкуватися з людьми, прагненням бути лідером у колективі, здатністю приймати інноваційні рішення для ефективної управлінської діяльності.

Середній рівень сформованості управлінської культури майбутніх педагогів характеризується достатньо вираженими цінностями і мотивами успіху до навчання у вищому навчальному закладі, нестійкою мотивацією на досягнення успіху в діяльності, пов'язаній з формуванням культури управління та безпосередньо в управлінській діяльності; наявністю у студентів достатньо сформованих професійно-орієнтованих знань, необхідних для здійснення управлінської діяльності; достатньо сформованими прогностично-діагностичними, комунікативними, організаційно-регулятивними і контрольо-корегувальними вміннями; опосередкованим бажанням здійснювати організаційну діяльність та спілкуватися з людьми, прагненням бути лідером у колективі, здатністю приймати інноваційні рішення для ефективної управлінської діяльності.

Низький рівень сформованості управлінської культури майбутніх педагогів характеризується відсутністю цінностей і мотивів успіху до навчання у вищому навчальному закладі, мотивації на досягнення успіху в діяльності, пов'язаній з формуванням культури управління та безпосередньо в управлінській діяльності; наявністю у студентів поверхневих професійно-орієнтованих знань, необхідних для здійснення управлінської діяльності; недостатньо сформованими у студентів прогностично-діагностичними, комунікативними, організаційно-регулятивними і контрольо-корегувальними вміннями; відсутністю

бажання здійснювати організаційну діяльність та спілкуватися з людьми, прагнення бути лідером у колективі, здатності приймати інноваційні рішення для ефективної управлінської діяльності.

У сучасних педагогічних дослідженнях, пов'язаних з проблемами підвищення ефективності освітнього процесу особливий інтерес викликає виявлення, обґрунтування й перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність здійснюваної діяльності. Виявлено й з'ясовано організаційно-педагогічні умови формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу в контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін, до яких належать: інтеграція теоретичної та практичної підготовки студентів у процесі поетапного формування управлінської культури в процесі викладання педагогічних дисциплін; формування позитивної мотиваційної основи пізнавальної самостійності студентів, формування позитивної потреби і стійкого пізнавального інтересу; організація індивідуальної та самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням інноваційних педагогічних технологій, методів, форм і засобів навчання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На підставі проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури у дослідженні розроблено та представлено структурно-функціональну модель формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін; схарактеризовано її структурні компоненти, які відображені у наступних структурних блоках: цільовому, організаційно-змістовому, процесуально-діяльнісному, критеріально-результативному. Виокремлено організаційно-педагогічні умови формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу в контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін, від реалізації яких залежить успішність студента на шляху становлення його як висококваліфікованого фахівця.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. На подальше вивчення заслуговує узагальнення досвіду формування управлінської культури студентів-магістрів у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк, В. (2008). Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів. *Вища школа*, 5, 10-24. (Buryak, V. (2008). Independent work as a system-forming element of educational activity of students. *Higher school*, 5, 10-24).
2. Губа, А. В. (2010). *Теоретично-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти* (дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04). Луганськ. (Guba, A.V. (2010). *Theoretical and methodical principles of formation*

of a managerial culture of a teacher - the future manager of education (diss. ... Doctor Ped. Sciences: 13.00.04). Lugansk.

3. Кузьмінський, А. І. (2005). *Педагогіка вищої школи*. К.: Знання. (Kuzminsky A.I. (2005). *Pedagogics of Higher Education*. K.: Knowledge).

4. *Педагогіка вищої школи* (2005). З. Н. Курлянд (ред.). К.: Знання. (*Pedagogics of Higher Education* (2005). Z. N. Kurland (ed.). K.: Knowledge).

5. Редлих, С. М., Козырева, О. А. (2012). Система принципов формирования культуры самостоятельной работы педагога как механизм реализации условий продуктивного педагогического взаимодействия. *Профессиональное образование в России и за рубежом*, 1 (5), 27-29. (Redlich, S. M., Kozyreva, O. A. (2012). System of principles of formation of the culture of the independent work of the teacher as a mechanism for realizing the conditions of productive pedagogical interaction. *Vocational education in Russia and abroad*, 1 (5), 27-29).

6. Солдатенко, М. М. (2006). *Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності*. К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. (Soldatenko M. M. (2006). *Theory and practice of independent cognitive activity*. K.: Publishing House of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov).

7. Фіцула, М. М. (2006). *Педагогіка вищої школи*. К.: «Академвидав». (Fitsula, M. M. (2006). *Pedagogics of higher education*. K.: "Akademvyd").

8. Фролов, Н. В., Козырева, О. А., Варинов, В. В., Галынин А. А. *Функции формирования культуры самостоятельной работы педагога и моделирование определений категории «воспитание»*. Режим доступа: <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/59/2437/> (Frolov N. V., Kozyreva, O. A., Varinov, V. V., Galynin, A. A. *Functions of forming the culture of the independent work of the teacher and modeling the definitions of the category "upbringing"*. Retrieved from: <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/59/2437/>)

9. Чернякова, Ж. Ю. (2017). Формування управлінської культури майбутніх педагогів у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А.А. Сбруєва*. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка – № 8 (72), сс. 197-214. (Chernyakova, Zh. Yu. (2017). Formation of management culture of future teachers in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies : sciences magazine / head ed. A.A. Sbruieva*. –Sumy: Publishing house Sumy SPU named after A.S. Makarenko (pp. 197-214).

РЕЗЮМЕ

Чернякова Жанна. Структурно-функциональная модель формирования управленческой культуры будущего педагога в контексте организации самостоятельной работы по педагогическим дисциплинам.

В статье представлены и охарактеризованы структурные компоненты модели формирования управленческой культуры студентов-бакалавров педагогического вуза в контексте организации самостоятельной работы по педагогическим дисциплинам (структурные компоненты модели представлены целевым, организационно-смысловым, процессуально-деятельностным, критериально-результативным блоками); определены организационно-педагогические условия формирования управленческой культуры будущих педагогов.

Ключевые слова: управленческая культура студентов-бакалавров, самостоятельная работа, организация самостоятельной работы студентов-бакалавров, структурные компоненты, модель формирования управленческой культуры.

SUMMARY

Chernyakova Zhanna. Structural and functional model of formation of management culture of future teachers in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines.

The article based on the analyses of a great number of scientific sources presents the structural and functional model of formation of management culture of students-bachelors of pedagogical higher educational institution in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines.

The purpose of the study is to develop a structural and functional model for forming the management culture of future teachers; to characterize the structural components of the model of the formation of a management culture of students-bachelors of pedagogical higher educational institution in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines; to identify the organizational and pedagogical conditions for the formation of management culture of future teachers.

The theoretical analysis of the research problem is the basis for the development of a structural and functional model for the formation of a management culture of future teachers which involves the following structural units: purposeful, organizational and content, procedural-activity and criterion- effective.

The purposeful unit consists of a clearly defined goal, methodological approaches and principles. The organizational and content unit defines a system of knowledge, skills and abilities in pedagogical disciplines, the functions and stages of the formation of management culture. The procedural-activity block contains the forms, methods and means of forming the management culture of students-bachelors of pedagogical higher educational institutions. The criterion-effective block encompasses the structural components of the management culture of students-bachelors: motivational-value, cognitive, operational-activity and management-analytical, criteria (axiological, content, technological, personal), the indicators and levels (low, medium, high), the formation of managerial the culture of undergraduate students. The result is the formation of a management culture of students-bachelors in pedagogical higher education institution.

The organizational-pedagogical conditions of formation of management culture of students-bachelors of pedagogical higher educational institution in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines are singled out. They are integration of theoretical and practical training of students in the process of phased formation of management culture in the process of teaching pedagogical disciplines; the formation of a positive motivational basis for students' cognitive independence, the formation of a positive need and sustainable cognitive interest; organization of individual and independent educational and cognitive activity of students with the use of innovative pedagogical technologies, methods, forms and means of training.

The study does not exhaust all aspects of the above problem. For further study deserves a generalization of the experience of forming a management culture of students-masters in the context of organization of independent work on pedagogical disciplines.

Key words: management culture of students-bachelors, independent work, organization of independent work of students-bachelors, the structural components, a model of management culture.